

CADA MES UN PERSONATGE

Aquest mes, però, em presentem dos. Dues figures del nacionalisme valencià que fan de lligam entre les generacions actuals i els intents autonòmics de les primeries de segle. Ells dos signaren també les Normes de Castelló i amb els seus records encetem aquest bloc de la revista dedicat a d'elles.

al voltant de les normes de castelló (1)

1 N'ÀNGEL SANCHEZ GOZALBO

«Mentre a València anaven a "tirs" blasquistes i sorianistes, ací a Castelló don Fernando Gasset va tenir la visió de treballar-se bé l'artesanat, la menestralia i la llaurança, creant un partit d'esquerra moderada que convertí la Plana en una mena de República Florentina.»

Els darrers cents anys de la nostra història més pròxima i llunyana anaven desfilant davant nosaltres de la mà de N'Àngel Sánchez Gozalbo, un dels intel·lectuals més lúcids, més respectats i estimats per tots els castel·lonencs, siga quina siga la seua ideologia o creença. Metge, investigador d'art, historiador i amb amplis coneixements de filologia i literatura, el nostre cronista oficial de la ciutat, és avui la màxima personalitat representativa de la cultura de terres castel·lonenques.

Membre fundador de la Sociedad Castellonense de Cultura, fou una de les persones que amb més il·lusió portaren endavant l'organització de l'Aplec on es firmaren les «Normes de Castelló», l'any 1932. Normes que ell sempre ha emprat en tots els seus nombrosos articles, editats arreu del País Valencià i de les terres germanes de parla catalana.

«... Sempre, sempre s'ha donat a Castelló una inquietud cultural. Fins i tot els artesans organitzaven tertúlies i encara altres sabien tocar algun instrument musical. A darreries del segle passat, Salvador Guinot i Ricardo Carreras, companys en el partit maurista, encara que gens polítics, mantingueren amb Gaietà Huguet i el seu fill Ramon, una publicació titolada "Ayer y Hoy", de caire cultural, que malgrat tot tingué una vida curta. Aquí s'inicià en certa manera la Castellonense de Cultura, junyint tots els elements escampats, la gent de la "cultura castel·lonenca" d'aleshores.»

—N'Àngel, quins foren els primers en adonar-se de la importància que podria assolir aquesta naixent societat?

—Precisament fórem Lluís Revest i jo. Ens posàrem en contacte amb Salvador Guinot i tots tres començàrem amb la tasca. En aquest moment vivia a Sant Mateu una figura excepcional per a les nostres lletres, encara malgrat tot ben poc estimada i coneguda, com fou Mossén Betí, que aleshores ja ha-

vien fet seua els catalans, un home d'extraordinària capacitat investigadora i de treball. Manuel Betí fou un dels elements més brillants de la nostra Societat Castellonense dels anys 20.

Aquest era un capellà molt liberal, i el bisbe de Tortosa d'aleshores no el tenia massa ben considerat. Per què?, doncs perquè era molt amic d'Aragonès, el cacic liberal de Sant Mateu, enfrontat amb l'altre cacic, el conservador Agramunt.

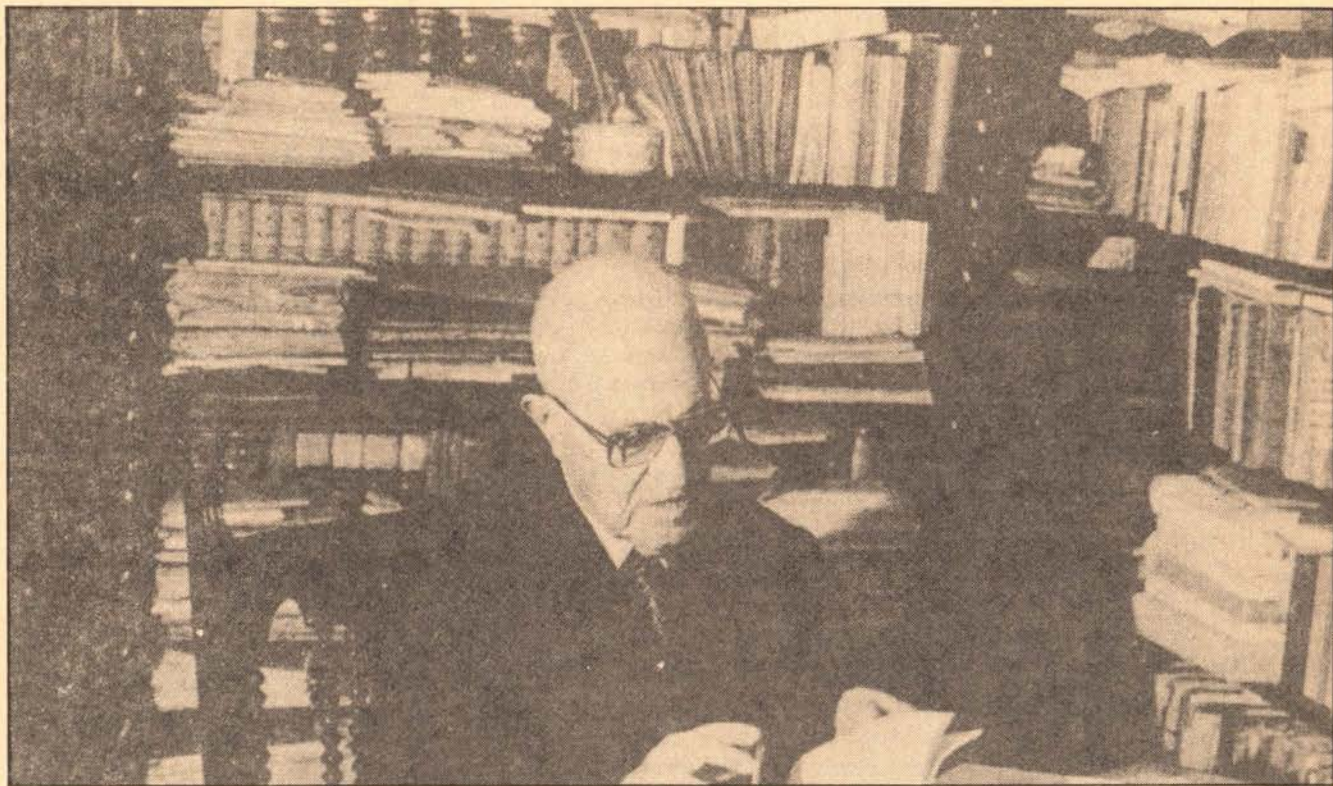
«La unitat del català és indèstribable.»

¡Coses d'eixes que passen als pobles! Recorde que Aragonès fou després l'alcalde republicà de Castelló, l'any 1936, i la seua estima per l'art i la història el portà a encomanar a l'escultor Adsuara que salvava la petita imatge de la patrona, la Mare de Déu del Lledó.

—El Castelló cultural dels anys 20 i 30 i, en concret, la «Castellonense» cap on estaven més decantades, cap a València o a Barcelona?

Pasa a la pàgina siguiente.

«Castelló i València mai no han tingut massa relació cultural.»

Viene de la pàgina anterior.

—Castelló i València, mai no han tingut massa relació cultural, sempre han estat independents. La gent intel·lectual de la nostra terra s'ha abocat més cap els cercles catalans, gent amb molta més preparació, menys fanàtics i més seny, com és el caire dels castellonencs. Per altra banda, els catalans van veure que ací a Castelló hi havia un nucli d'intel·lectuals molt interessant. El llibre del nostre confrare Lluís Revert, *La Llengua Valenciana. Notes per al seu estudi i conreu*, que va estar la base de «les Normes», l'havien premiat Lo Rat Penat a uns jocs florals. Aqueixa obra va caure a Barcelona, i Pompeu Fabra va dir «aqueixos de la Castellonca no són de València», comprén? També opinaven quelcom semblant a l'Institut d'Estudis Catalans.

—Vosté, N'Àngel, estigué des d'un primer moment molt interessat perquè la nostra llengua assolira aviat una normativa gramatical. I aqueix acord es donà ací a Castelló. Com?

—A Castelló hi érem un grup de gent interessats per la nostra llengua. Ferrandis Salvador, Falomir,

Revest, Guinot, Carreras, etcètera, una gent de dreta civilitzada que en aquell moment tenia a les seues mans la defensa del nacionalisme, per dir-ho d'alguna manera, i també de la llengua. Després vindria la invitació de la «Taula de Lletres Valencianes», i Guinot ens va dir a Revest i a mi: «Ací hem d'assenyar unes Normes, que estan ja aprovades a Catalunya, les de Pompeu Fabra.» Clar!, ell es feia un raonament: «Quan anem de visita ens posem les sabates de xarol i el vestit bo, doncs, tot el que siga lèxic i morfologia, cal que emprem el nostre, però la resta cal fer-ho com ho demana la ciència i la filologia.»

Més endavant, fou Salvador Guinot el qui portà de la mà tot allò de les Normes, i al desaparèixer la «Taula» es traslladà l'epicentre a Castelló.

—S'ha parlat que si el pare Fullana posà moltes dificultats per signar les Normes; que si tenia enemistat personal amb Fabra, i tantes altres coses. Que n'hi ha d'això N'Àngel?

—A Fullana no li va costar gens firmar-les. Aleshores ell ja estava convençut que calia la unitat de la llengua, ni tampoc va fer marxa enrere. Només va rebacular Nicolau

Primitiu i algú que ara no recorde, que escrivia a *Las Provincias*. Però si al pare Fullana el va salvar a la guerra Pompeu! Ell era al balneari de Sant Hilari, i Fabra en persona anà a salvar-lo. Clar, ell podia fer això perquè era d'esquerres. L'acte de la firma, el 21 de desembre de 1931, no fou gens pol·lèmic.

—Quina és actualment la posició de la Castellonca davant el problema de la llengua que ara es troba rabiosament radicalitzat a València?

—Nosaltres ho hem tingut sempre molt clar. La unitat del català és indestriable, ho diga qui ho diga. I no cregues que no hem tingut que suportar pressions. Fa uns mesos, aqueix senyor que té el teatre Talia, va escriure a *Las Provincias* en contra de la Castellonca i després va parlar amb el nostre president, Casimir Melià, i en Casimir li digué: «Mire, contra la unitat de la llengua, ací, a Castelló, no conseguiran vostés mai res.» Com digué el gran filòleg i membre de la Castellonca Germà Colon, fa uns dies, a Castelló: «Les "Normes" son el símbol de la unitat de la llengua catalana.»

Josep Miquel Francés